

3. Сензерліхт Марія Володимирівна Ціннісні орієнтації молоді при професійному самовизначенні на ринку праці. 2022. с. 88. DOI: <http://doi.org/10.32750/2022-0107> (дата звернення: 14.04.2025)

4. Ткачук Л. В., Остополець І. Ю. Особливості ціннісних життєвих орієнтацій сучасної студентської молоді. 2023. с. 34-37. URL: <https://jvestnik-psychological.donnu.edu.ua/article/view/14263/14160> (дата звернення: 14.04.2025)

5. Черемних К.О. Мотиваційно-сміслові структуризації майбутнього як механізм нарративної ідентичності студентської молоді: автореф. дис.канд. псих. наук. К., 2008. с. 25. URL: <https://i.twirpx.link/file/447878/> (дата звернення: 13.04.2025)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-507-8-4>

Левчук Я. О.,

студентка 4-го курсу за спеціальністю «Психологія»

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Науковий керівник: Мітіна С. В.,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Найважливіший процес гендерного розвитку відбувається в середньому дитинстві та юнацькому віці, що веде до більш зрілого засвоєння статевих і гендерних ролей. У цей період підлітки через різноманітні соціалізаційні контексти – сім'ю, школу, спільноту, медіа – отримують численні можливості для формування чіткого уявлення про те, що вважається відповідним для чоловіків і жінок у суспільстві, в якому вони живуть. Свідомість гендерних стереотипів зростає під час росту та розвитку: у дитинстві ці стереотипи є жорсткими, але неточними, тоді як у юнацькому віці хлопці та дівчата розвивають нові когнітивні навички, стають більш обізнаними щодо множинності підходів до гендерних ролей, а якості, що визначають стереотипи, стають менш послідовними та перестають сприйматися як незмінні. Розуміння того, як гендер впливає на стилі спілкування, емоційні реакції та поведінку є надзвичайно важливим і актуальним.

Проблема гендеру як соціальної статі, що визначає поведінку людини в суспільстві одним із перших розглядав Дж. Мані. Дослідженням

гендерної ідентичності, гендерної ролі, гендерних стереотипів для опису внутрішнього стану особистості з погляду відчуття себе чоловіком чи жінкою, особливостей поведінки в конфлікті у подальшому займалися ряд зарубіжних і вітчизняних дослідників, зокрема С. Бем, Е. Гуссерль, Дж. Батлер, І. Кон, Е. Грін, Ф. Нортруп, М. Сігал, К. Вотсон, Л. Гумплович, О. Вороніна, Т. Коломієць та Л. Міщенко.

Починаючи з 1980-х років, у зарубіжних вчених зростає інтерес до аналізу проблем агресивної поведінки серед дітей та підлітків у школі, що відображає її серйозність у деяких європейських країнах та США. Д. Олвеус, Р. Скоба та П. Сміт зазначають, що така поведінка охоплює агресію проти шкільного майна, речей однокласників, а також спрямована на вчителів і самих учнів. Дослідження, спираючись на класифікацію Т. Літгла, С. Хенріха, С. Джонса та П. Хоулі, зосередилося на агресії проти однолітків, виокремлюючи відкриту агресію (наприклад, удари чи штовхання), реляційну агресію (маніпуляція стосунками, як-от чутки чи виключення з групи) та інструментальну агресію (для досягнення цілей, наприклад, побиття заради грошей). Р. Астор, Р. Пітнер, Р. Бенбеніхті та Х. Мейер, а також Х. Герреро, Е. Естевес і Г. Мусіту підкреслюють поширеність таких проявів у шкільному середовищі.

Фактори, що сприяють цим проблемам, пов'язані з індивідуальними та соціальними аспектами, зокрема сімейним і шкільним контекстами, які є вирішальними для психосоціального розвитку, як показали Г. Мусіту та Ф. Гарсія. С. Дайкман, В. Деалін, С. Дойл і Х. Флеймер, разом із М. Еванс, С. Герріот та А. Фрідман, виявили, що агресивні підлітки часто мають низький рівень емпатії та не передбачають негативних наслідків своєї поведінки для жертв. Н. Родрігес зазначає, що такі підлітки прагнуть соціального визнання, бажаючи здаватися сильними, популярними й бунтівними, що підтверджують С. Буелга, М. Равенна, Г. Мусіту та М. Ліла, а також А. Карролл, Дж. Хатті, і С. Райхер додають, що це прагнення до бунтарства супроводжується негативним ставленням до авторитетів, таких як поліція, закон, школа та вчителі, що також відзначають В. Адайр, Р. Діксон, [4, с.430–435].

Якщо розглядати дослідження вітчизняних науковців, то варто згадати О. Котлову якою, було з'ясовано, що у хлопців підліткового віку переважає такий стиль поведінки в конфлікті, як суперництво та особистісна форма конфліктної поведінки, а в юнацькому віці – компроміс та ситуативна форма конфліктної поведінки. Але водночас дане дослідження не підтвердило, що дівчата мають іншу стратегію поведінки у підлітковому віці, ніж хлопці [1, с. 98–99].

Також у роботі А. Уханової та Т. Архипової, виявлено те, що хлопці частіше проявляють фізичну агресію, а дівчата вербальну, але у своїй

більшості що дівчата, що й хлопці мають середні показники прояву фізичної агресії [3, с. 191–192].

Б. Гевара і Н. Бесерра, у своїй статті вказують на те, що схеми гендерних ролей батьків також можуть впливати на гендерно-пов'язані інтереси, ставлення та когніції їхніх дітей, хоча ці зв'язки часто є кореляційними, а не причинно-наслідковими. Крім того, брати і сестри впливають на соціалізацію: наприклад, наявність сестри чи брата може формувати ступінь інтимності або контролю в дружніх стосунках підлітків, що також відображається на їхній агресивній поведінці.

Якщо розглядати роботу Павелківа, то можна зробити висновки, що агресивність більш залежить від морального виховання, ніж від гендерних особливостей. А. С. Павелків вказував, що формування моральної свідомості в дитячому віці має свої особливості та залежить від ступені гармонійності розвитку. Він наголошував, що моральна свідомість формується через єдність розумових, вольових та емоційних компонентів, які впливають на поведінку дитини. Для розвитку моральної свідомості необхідно створювати ситуації морального вибору, де дитина вчиться розрізняти добро і зло. Це сприяє формуванню активної соціально-психологічної позиції та самосвідомості [2, с. 17].

Школа, як основний соціалізаційний контекст, впливає на гендерний розвиток через формальну освіту, вчителів і однолітків. Вчителі можуть ставати рольовими моделями, впливаючи на інтереси учнів, їхню самооцінку та академічні досягнення: наприклад, вчителька природничих наук може підвищити інтерес дівчат до наукових кар'єр. Водночас однолітки формують групові норми, які впливають на гендерну поведінку: дівчата в одностатевих групах частіше виявляють емпатію, тоді як хлопці схильні до конкуренції та конфліктів. Ці відмінності в соціальній поведінці, включно з агресивними проявами, стають більш помітними в одностатевих групах порівняно зі змішаними, що підкреслює значення соціальних контекстів у формуванні гендерних особливостей агресивності в юнацькому віці [5, с.41–43].

Так вчені як А. Мунтяну та Г. Драгомір, провели дослідження гендерних особливостей у прояву агресії у підлітків. Вчені дослідили особливості агресивності підлітків у віці 14 і 16 років, зосередившись на відмінностях між статями. Було з'ясовано, що агресивність 14-річних підлітків перевищує рівень агресивності 16-річних, причому статистично значущі відмінності виявлено лише серед хлопців. У хлопців на початку підліткового віку (14 років) фізична та частково вербальна агресивність є вищими, ніж у 16 років, тоді як ворожість зростає у 16-річних порівняно з 14-річними. Для дівчат встановлено, що між 14 і 16 роками суттєво збільшується лише фізична агресивність, тоді як вербальна агресивність, гнів і ворожість залишаються без змін.

Вчені дійшли висновку, що загальна агресивність, зокрема її фізичні та вербальні прояви, більш виражена у 14 років, ніж у 16, особливо серед хлопців, що може бути пов'язано з імпульсивністю пубертатного періоду. З часом, під впливом дозрівання та виховання, агресивність трансформується: у хлопців у 16 років зростає ворожість і гнів, вказуючи на перехід до більш осмислених форм поведінки. Ці результати підкреслюють, що процес соціалізації та віковий розвиток впливають на еволюцію агресивності, яка не зникає повністю, а набуває нових, менш імпульсивних проявів у підлітків обох статей [6, с. 65–66].

Отже ми можемо зробити висновки про те, що гендер на прояв агресії, згідно з дослідженнями вченими, впливає опосередковано. Наприклад через приклад поведінки батьків у родинному середовищі, або згідно з особливостями культурних контекстів та стереотипів. Юнацький вік, проживається завжди доволі важко й несе в собі багато конфліктів, внутрішніх криз. Вплив гендеру та агресивну поведінку, є доволі неоднозначний і потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Котлова Л. О. Гендерні особливості конфліктних форм поведінки у підлітковому та юнацькому віці. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 2013. С. 95–99.
2. Павелків Р. В. Психологічні особливості та детермінанти морального розвитку особистості у дитячому віці. *Інноватика у вихованні*, 2018. С. 6–17.
3. Уханова А. І., Архипова Т. М. Гендерні особливості агресивної поведінки в контексті психічного здоров'я старших школярів. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*, 2020. С. 179–192.
4. Estevez L. E. et al. Adolescent aggression: Effects of gender. *Journal of Adolescence*, 2008. P. 433–450.
5. Guevara B. C., Becerra N. A. *Psychology of Aggression: New Research*. New York: Nova Science Publishers, 2012. P. 37–57.
6. Munteanu A. D., Dragomir G.-M. Configuration of gender aggressiveness. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2011. P. 63–67.